

ORTAÇAĞ TARİHİNİ İNCELEME METODOLOJİSİNE DAİR BİR ÇALIŞMA

Hüsnü Demircan¹

Özet

Tarihi olayların incelenmesinde ana kaynakların yetersiz oluşu veya kaynakların değiştirilmesi veya yok edilmesi durumunda tarihi gerçeklerin tespiti çok zordur. Eğer dini inanışlar da incelemenin bir parçası olmuş ise tarihçinin görevi daha da zorlaşır. Bu durumda tarihçi gerçeği tespit edebilmek için çalışmasını daha dikkatli naksetmek zorundadır. Tarihçilerin yapması gereken eldeki tüm verileri analiz ederek, aralarındaki bağları keşfederek, tarihi yeniden canlandırmaktır.

Tarihte hiç bir şeyin sonsuza kadar gizlenmesi mümkün değildir. Tarihçinin görevi yapabileceğinin en iyisiyle doğruyu ve gerçeği ortaya çıkarmak ve bu doğruyu “topluma” aktarmaktır. Bu işlemde önemli olan ilgili olayların aydınlatılma süresinin uzunluğu veya kısalığıdır. Bu işlem bazen bir saat ve bazen de yüzyıllar alabilir. Bu da tarihçilerin zihinsel kabiliyetlerine ve becerileri ile doğru orantılıdır. İslam Tarihinde “cahiliye dönemi toplumunda kız çocuklarının diri olarak toprağa gömülmesi” olayı dikkatlice incelendiğinde gerçeğin bilinenden çok farklı olduğu görülebilir.

Anahtar Kelimeler: *Tarih Metodolojisi, Arabistan, Cahiliye Dönemi, Kureyş, Kız Çocuklarını Diri Diri Gömme, Hz. Ömer.*

¹ Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık, husnudemircan@yahoo.com

AN ESSAY ON THE METHODOLOGY OF ANALYZING THE MIDDLE AGE HISTORY

Abstract

In examining the historical events, lack of major sources or source modification or destruction of the historical facts can create great difficulties to detect the truth. If religious beliefs are also parts of the analyzed subject, task of the historians becomes even more difficult. In such cases, historians should elaborate their studies more carefully to detect the historical facts. The thing the historians should do is reviving history by analyzing all the data and facts at hand to explore the links between them.

In history, it is not possible to disguise anything forever. A mission of historians is to do the best to uncover the truth and to let the society know it. An important thing in such clarification process is the length of time or brevity. Such processes can sometimes take an hour or centuries in some other cases. It is directly related to the intellectual abilities and skills of historians. For example, in the history of Islam, in the age of ignorance i.e. “burying girls alive”, it can be proven that the reality is different from the known. This essay is dealing with this specific subject to exercise a different methodology.

Key Words: *Methodology of Historical Research, Arabia, The Age of ignorance, Qureysh, Burying Girls Alive, Hz. Ömer.*

GİRİŞ

Tarihçilerin bir olayın incelenmesinde çalışmanın sistematliğini oluşturmak için kullandığı metodoloji, tarihçilerin bakış açısı ve incelemede kullandıkları enstrümanlardan dolayı çoğu kez farklılık arz eder. Bundan dolayı tarih metodolojisi fen bilimlerinde olduğu gibi belirli formüllere dayandırılıp sonucu kesinlikle doğru veya yanlış olarak ispat edilebilen bir inceleme yöntemine sahip değildir. Buna ilaveten, söz konusu çalışma kaynakların çok daha az olduğu bir döneme rastlıyorsa veya muhtemel kaynakların bir takım nedenlerden dolayı imha edilmesi, karartılması veya işin en kötüsü kaynakların aslının değiştirilmesi (mübeddel bir olay) söz konusu ise tarihte ne yaşandığını gerçekten anlamak hemen hemen imkânsız hale gelir. Bu durumda gerçeği arayan tarihçi çalışmasını tam anlamıyla bir sanatçı edasıyla adeta en nadide çeyiz eşyaları gibi nakşetmek zorunda kalır.

Gerçeğe ulaşması durumunda ise tarihçi paha biçilmez eserini ortaya koymanın en derin mutluluğunu yaşar

Tarihte yaşananlara veri oluşturabilecek birçok olay siyasi veya ekonomik nedenlerden dolayı aslından kısmen veya tamamen saptırılarak yeni bir şekilde takdim edilmiştir. Ayrıca, bu propagandist yaklaşım sadece tarihe ait bir olgu olmayıp modern toplumlarda bile sıklıkça başvurulan bir yöntemdir.² Modern toplumlarda bile gerçekler hala ortadayken yaşatılan dezenformasyona karşı önlem almak çok zor iken tarihte yaşanmış bir dezenformasyonun tespit edilmesi bir o kadar daha müşkildir.

Tarihi olaylara bakıldığında yeni bir otorite tesis³ etmek için yapılan bu dezenformasyona müdahil olması beklenen zamanın ilim erbabı ve düşünürlerini de içeren toplumun etkili kişileri ise bu yeni şekli bir takım çıkarlar uğruna gönüllü veya baskılar neticesinde gönülsüz olarak ya kabul etmiştir. Bunlardan bazıları bu değişimi bazı belgeler ve eserler ile desteklerken bazıları ise karşı gelemedikleri durumlarda ise tamamen sessiz kalmayı yeğlemişlerdir⁴. Bunlardan pek azı kendilerini muhalif grup saflarına sokarak hayatlarını tehlikeye atmışlardır. Tarihi olaylar bu etken sınıfların tahakkümü altında kayıt altına alınmıştır.

Tarihi olayları açıklanmasında kullanılan burada birincil (ana kaynaklar), ikincil (propagandist malzemeler) olarak iki ana başlık altında özetlenebilecek tüm verilerin bu şekilde değiştirilmesine, esas metinlerin kasten tamamen veya kısmen yok edilmesi de eklenince olayın gerçek boyutlarını tespit etmek tarihçi için daha da bir imkansız hale gelir.

Bu değiştirilmiş kaynakların asırlar boyunca mutlak doğru gibi anlatılıp topluma benimsetilmesi ise gerçeklerin aydınlatılması çalışmalarının en zor taraflarından birisidir. Zira ortada artık yıkılması gereken bir de “tabu” vardır ve çoğu zaman tabulara dokunmak tehlikeli sonuçlar verir. Siyasi tabuların belli bir zaman aşımı vardır ama dini tabularda zaman aşımı da söz konusu değildir. Bunun için incelenecek olay ayrıca dini bir boyut da taşıyor ise yapılan iş daha da vahim bir hal alır.

² Edward S. Herman, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, Pantheon Books, New York, 2002, s.143-169.

³ John L. Esposito, *Islam: The Straight Path*, Oxford: Oxford University Press, New York, 1988 (1st edition), s. 37-67.

⁴ Tayeb El-Hibri, *Parable and Politics in Early Islamic History*, Columbia Univ. Press, New York, 2010, s. 154-158, 204-211.

Asırlar önce olayların değiştirilmesi zamanında muhalif olanların karşılaştıkları tehlikeler asırlar boyunca hiç değişmeden yeniden tarihçinin karşısında hazır halde durur.

Bu kadar olumsuz bir tablo içinde tarihte kaynakları tahrip edilen, veri üretecek unsurları yok edilen ve kaynakların aslı tamamen değiştirilen bir olayı gerçek haliyle ortaya çıkarmak mümkün müdür? Ayrıca, asırlarca tabu haliyle kabul edilen görüşün aksine bir görüş ortaya koymak ve bunu belli bir metodolojik bir sistem içersinde savunmak mümkün müdür? Cevap olumlu ise bu durumda hangi kaynakların kullanılması ve gerçeğe hangi usullerle ulaşılması gerekmektedir? Bütün bu sorular ve cevaplarına ulaşma çabaları bize bir yöntem tayin eder. Böylece, kullanılacak bu yeni yöntem (metodoloji) gerçeğe ulaşmada önemli bir rol oynar.

Bir olayın incelenmesine (case study) tarihçinin en temel kaynağı olan ve hiç bir şart altında değiştirilemeyen “zihin” ile başlanması belki de en güzel başlangıç noktalarından birisidir. Normal olarak “algılanan unsur yorumlama becerisi” olarak tanımlayabileceğimiz zihin bir tarihçi için “feraset” seviyesinde olması gerekmektedir. Feraset ise “algılanan unsurda açıkça görülemeyen noktaların keşfedilmesi” tanımlanabilir.⁵ Tarihçi tarihin karanlık noktalarını aydınlatmaya çalışırken o zamanın oyuncularının düşünce yapılarını da keşfetmesi gerekmektedir zira yapılan her hareket belli bir amaca yönelik bir düşüncenin ürünüdür. Tarihçi sonunda bir hâkim gibi zaman oyuncusunun tüm deliller aleyhinde olsa bile zihinsel karakterinin ışığı altında, tüm bilimlerden faydalanarak⁶ olayı gerçekten yapıp yapmayacağına hükmetmesi ve olayın aslında nasıl yaşandığını da tespit etmesi gerekecektir.

Tarihsel olaylar üzerinde çalışma yapılırken özellikle dikkat edilecek hususlardan bir tanesi de zihinde oluşturulan düşünceleri ifade ederken kullanılan dildir. Çoğu zaman insanlar birbirlerini daha iyi anlamak için ortak bir dil arayışı içersine girdikleri muhakkaktır. Zaten dil bir toplumun en önemli ortak değeridir. Ancak bir bilimsel konu irdelenirken genellikle “nasıl konuşma yapılmalı” derken “neyi konuşma” konusunda bir hayli vakit kaybedilir ve çoğu kez metodolojide bir anlaşma zeminine erişilememesinden dolayı ana konu arada kaynayıp gider ve öylece tartışma

⁵ Noam Chomsky, *Yalanlar ve Gerçekler*, çev. Selen Göbelez, Sarmal Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 34

⁶ Marc Bloch, *Tarihin Savunusu Ya Da Tarihçilik Mesleği*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: B.T. Yayınları, 1985, s. 32

da sonuçsuz kalır.⁷

Metodoloji üzerinde anlaşma sağlandıktan sonra ise izahatta kullanılacak kelimelerin seçimi diğer bir sorunu teşkil eder. Konu üzerinde fikir beyan eden yorumcuların düşüncelerini genellikle kelimelerin sınırlarına hapsedmek istemediklerinden çoğu kez kendilerini ifade etmekte zorlandıkları görülür. Buna paralel olarak algılayanın zihinsel kavrama seviyesine bağlı olarak “ifade-i meram” bazen daha da müşkül bir hale gelebilir. Bu durumda yapılacak tek şey zihinsel becerilerin sınırlarını mümkün olduğunca genişletmek ve hatta mümkünse kırabilmektir. Söylenmeyi bile feraset seviyesinde algılayabilmektir⁸. Kaynakların “siyak u sibak”ına⁹ bakarak manasını ortaya çıkarmak demektir.

Tarihte hiç bir şeyin sonsuza kadar gizlenmesi mümkün değildir. Tarihçinin görevi yapabileceğinin en iyisiyle doğruyu ve gerçeği ortaya çıkarmak ve bu doğruyu “topluma” aktarmaktır. Bunun ne denli zor olduğu ortadadır ve bazen ödenecek bedel de çok ağır olabilir. Önemli olan şey ise ilgili olayların aydınlatılma süresinin uzunluğu veya kısalığıdır. Bu işlem bazen bir saat ve bazen de yüzyıllar alabilir. Bu da tarihçilerin zihinsel kabiliyetlerine ve becerilerinin imkânlar elverdiği ölçüde geliştirilmesi ile doğru orantılıdır.

Çalışmanın Metodolojisi

Tarihçilerin yapması gereken işlerden bir tanesi de eldeki tüm verileri analiz ederek, aralarındaki bağları keşfederek, tarihi yeniden canlandırmaktır.¹⁰ Tarihi kaynakların hangi ekipmanla taranacağı, olaylara yaklaşımdaki şüphecilik boyutları, işlem analizleri, olayların ardı ardına sıralanmasını ve sürekliliğini destekleyici argümanların üretilmesi, sonuçların geçerliliğinin ölçülmesi¹¹, konularını işleyen ve tarihi nedenselliğin¹² ne derece önemli olduğuna dair birçok eser mevcuttur.

⁷ Noam Chomsky, *Yalanlar ve Gerçekler*, çev. Selen Göbelez, Sarmal Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 28

⁸ *Ibid.*, s., 37

⁹ Doç. Dr. Mustafa Ünver, "Kur'ân'ı Siyakla Anlamak", " *Yeni Ümit Dini İlimler ve Kültür Dergisi*", 2009, sayı 83, s.55-68.

¹⁰ Torou Elena, "Capturing The Historical Research Methodology: An Experimental Approach", *2nd International Conference of Education, Research and Innovation*, (Madrid/Spain-2009 sunulan tebliğler)

¹¹ James Mahoney, *Comparative-Historical Methodology*, Annual Review of Sociology, Vol. 30, August 2004, s. 81-10.

¹² Hakan Uzun, "Tarih Bilimi ve Tarihte Nedensellik", " *G.Üniversitesi, Kırşehir*

Bloch “tarihte nedenler önceden aksiyom olarak konulamazlar, bunlar aranır”¹³ der. Bu çalışmanın metodolojisinde bu üslup benimsenmiştir. İncelenecek olan konunun şu ana kadar elde ettiğimiz bilgilerin tümünün analiz edildiği zihinsel kavranışlarının bir parıltısı şeklinde olacaktır. Bu çalışma bir zihinsel kavranışın temeline oturduğu için de dışarıdan yapılan alıntılar sadece çok gerekli olduğunda yapılmıştır. Olaylar bir parıltı şekliyle incelendiği için çalışmada detaylar arasında kaybolmadan ve ana çizgiden ayrılmadan tespitlere ulaşılmak istenmiştir. Ama bu detayların önemsenmediği anlama da gelmemelidir. Bu çalışma dilinin sadeliğinin nedeni ise buradaki yorumların daha iyi anlatım tarzından ziyade algılayanın konu üzerindeki ferasetini harekete geçirerek zihninde yeni soruların ortaya çıkarmasını sağlamaktır.

Bu çalışmada yukarıda zikredilen ve bir tarihçinin karşı karşıya kalabileceği bütün olumsuzlukları içeren bir vakıa ve İslam Tarihi’nde yaşanan olaylardan biri olan “cahiliye dönemi toplumunda kız çocuklarının diri olarak toprağa gömülmesi” bir durum çalışması olarak incelenecektir. Çalışmanın ilk bölümünde cahiliye döneminde mevcut sistemin ana taşları ve bu taşların gelişme süreçleri kısaca belirlenecektir. Daha sonra bunların topluma nasıl yansıdığı ve toplumun bunlara nasıl tepki verdiği anlaşılacaktır.

İkinci bölümde ise elde edilen veriler ışığı altında kız çocuklarının gerçekten diri olarak gömülüp gömülmedikleri belirlenmeye çalışılacaktır. Eğer böyle bir olay gerçekten vuku bulmuş ise bunun için temel nedenlerin ne olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır. Son bölümde ise elde edilen tüm veriler bir değerlendirilmeye tabi tutulacaktır.

Bu çalışmayı ilginç kılacak olan diğer bir özellik ise çalışmanın başından sonuna kadar ana konu incelenirken birçok önemli yan ürünün diğer bir ifade ile eski kabullerden farklı veya tamamen yeni bilgilerin (verilerin) ortaya çıktığının görülmesidir.

Cahiliye Dönemi Yönetim Sistemi: Kısa bir bakış

Öncelikle bu çalışmanın merkezinde bulunan bölgede yaşayan ve Arap olarak nitelen insanların okuyucuya ne çağrıştırdığının tespit edilmesi ve daha sonra ise ne çağrıştırması gerektiğinin incelenmesi gerekmektedir. Bugün Arap ve Arabistan denmesiyle algılanan şey yaklaşık bin beş yüzyıl

Eğitim Fakültesi Dergisi", Cilt7, Sayı1, 2006, s. 1-13.

¹³ Marc Bloch, *Tarihin Savunusu Ya Da Tarihçilik Mesleği*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: B.T. Yayınları, 1985, s. 95.

öncesinde yaşayan insanların algıladıkları şey ile aynı mıdır?

Arap kelimesi günümüzde her ne kadar “düzgün konuşan” anlamında kullanıldığı kabul edilse de kelimenin esası olan Arabe'nin (Tevrat'ta Erebi diye geçer) manasının çöl anlamında kullanıldığı çeşitli kaynaklarda¹⁴ belirtilmiştir. Kabile hayatının hüküm sürdüğü bir bölgede yaşayanların geçimlerini temin ettikleri temel kaynaklar ve bu kaynaklardan yararlanma yöntemleri vardır. Bu bağlamda Arap kelimesinin de çölde göçebe halinde yaşayan insanları tanımlamak için kullanılan çöl ehli anlamına gelen bir tabir olması gayet doğaldır. Ancak bu göçebeler tabiri sadece koyun ve keçi güden göçebeler gibi yerleşik hayata, mevsimlik göçlere bağlı olmayan daha özgür hareket sahibi göçbeleri tanımlaması da mümkündür.¹⁵

Bu göçbeleri diğerlerinden ayıran temel özellik sahip oldukları deve sürülerinden ileri geliyordu. Zira deve, koyun ve keçiye nazaran çöl hayatına daha dayanıklı bir ekonomik değere sahipti. Çöllerin ve vahaların sahibi bu deve göçbeleri diğer bir ifade ile bedeviler veya deve çobanları kendilerini diğerlerinden daha ayrıcalıklı olarak nitelediler ve kendilerine “Arap” adını verdiler. Bu terim zaman içerisinde yerleşik hale geçip geçimini ticaret ve çöl ürünleri ile sağlayan Bedevileri nitelemek için de kullanılmaya devam edildi. Günümüzde kullanılan “Bedevi Arapları” tabiri aslında yanlış kullanılarak “galat-ı meşhur” haline gelmiş olduğu böylece ortaya çıkmaktadır.

Bu bedevilerin (Arapların) yaşam tarzları ait oldukları topluma ve sahip oldukları sürülere, yağmalara ve esir ticaretine dayanmaktaydı. Kabile, aşiret ve hatta bazen aile grupları halinde tamamen bağımsız olarak yaşayan bu grupların tabii oldukları devlet, kral, başkan gibi bir otorite yoktu. Kararlar fikir birliği ile alınır anlaşmalar söz üzerine bina edilirdi. Kabile reisi herkesin katılımıyla seçilirdi. Temel görevi kabilenin şan ve şerefini arttırmak, kabiledaki fakirleri gözetmek, yağmaları yönetmek ve ganimetleri paylaşmak gibi görevleri vardı.¹⁶ İnanç sistemlerinde yıldızlardan ağaç ve kayalara kadar uzanan farklı tanrılar, güçlere ve ruhlara inanırlardı. Öyle ki neredeyse her kabilenin farklı bir tanrısı vardı.¹⁷

¹⁴ Philip K. Hitti, *History of Arabs*, MacMillan, London, 1946, s. 41.

¹⁵ Saifur Rahman al-Mubarakpuri, *Ar-Raheeq Al Makhtum*, Dar-us-Salam, Riyadh, 2002, s. 7.

¹⁶ G. E. von Grunebaum, *Classical Islam: A History 600-1258*, New Jersey, Foruth Paperback Printing, 2009, s.13-26.

¹⁷ Hisham Ibn Al-Kalbi, *The Book of Idols (Kitab Al-Asnam)*, ter. Nabih Amin Faris, Princeton University Press, 1952.

Aslında bu yönetim sisteminin Roma'da yaşanan demokrasiden çok fazla bir farkı da yoktur. Kuvvetli olanın hüküm sürdüğü bir zaman dilimi yaşanmaktaydı. Ganimet kelimesi de zaten bu zaman dilimini en uygun, en kısa ve öz bir şekilde açıklamaktaydı. Ganem Arapça'da koyun demektir. Ganimet ise başkasının koyununu zorla elde etmek anlamına da gelmektedir. Terim olarak ganimet bir şeye zahmetsiz ve meşakkatsiz sahip olmak, düşmandan savaş esnasında zor kullanarak alınan şey anlamına gelmektedir.¹⁸ Diğer bir ifade ile tarihte ganimet kazanan birçok şanlı kimselerin aslında diğerlerinin eşyalarına zorla el koyduğu gerçeği önümüzde durmaktadır.

Mekke'de yaşayan kabileler milattan sonra V. Yüzyılın başlarında ilk defa Kusay bin Kilab adlı bir kişinin etrafında toplandılar ve mevcut imkânları kendi aralarında paylaştıran bir örgüt meydana getirdiler. Kusay, Kabe'nin tüm yönetimini bizzat kendi üstlendi. Ortamın disiplin altına alınması ve yeni bir idarenin kurulmasının ardından şehrin gelirleri hızla arttı.¹⁹ Kusay bir yönetici olarak kendisine tanınan imtiyazlardan şeref kazanırken giderek yükselen refah seviyesi organizasyonun tüm üyelerini de ziyadesiyle memnun etti. Kuranı Kerim'in 106. Suresi olan Kureyş suresinde bu refah seviyesine işaret edilmektedir.

Örgütlerinin adını nitelemek için zihniyetlerinin tüm özelliklerini, yaşam tarzlarını ve karakterlerini tek kelimedede açıklayan Kureyş. isimi üzerinde de anlaşılar. Artık onların hepsi Kureyş Kabilesi'ndendi. Peki Kureyş ne demektir? Muaviye bir gün Abdullah ibn Abbas'a Kureyş isminin nereden geldiğini sorar. Abbas "Kureyş, denizlerde yaşayan büyük bir canavarın adıdır. Zayıf veya semiz her bulduğu hayvanı yer (ama asla doymaz). Kendi eti ise yenmez. Bütün hayvanlara galiptir" diye cevap verir. İşte Mekke sisteminin tüm felsefesini tam anlamıyla ortaya koyan tek kelimelik muhteşem tanımlama; Kureyş yani Türkçe tercümesi ile "köpekbalığı".²⁰

Mekke cahiliye dönemi yaşam tarzı ve yönetim sistemi Hz. Peygamber'den çok önce son ve statik şeklini almıştı. Tüm kuvvetliler (Kureyş organizasyonun üyeleri) ekonomik değerleri ve siyasi makamları kendi aralarında paylaşmışlardı. Kusay'ın her nesilden gelen yeni varisleri

¹⁸ Şevket Şimşek, *Hadis Kültüründe Ganimet*, A.Ü., S.B.E., Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s.11.

¹⁹ Adem Pak, *İslâm Öncesi Dönemde Mekke İdare Sistemi Ve Siyasetinin Oluşumu*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Cilt: 10, Sayı: 1, 2001, s. 177-194.

²⁰ Mevlânâ Abdurrahman Câmi, *Şevahidü'n-Nübüvve (Peygamberlik Müjdeleri)*, çev. Abdülkadir Akçiçek, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1976, s.38-41.

bütün organizasyonu kontrol ediyor ve tavizsiz yönetiyordu.

Burada tespit edilen bu durum asırlar boyunca kaynaklarda “Kureyş Kabilesi” diye isimlendirilen toplumun aslında ırki bağlara dayalı bir kabile olmayıp çıkar amaçlı bir organizasyonun veya bir teşkilatın adının olduğu çok açıktır. Abdullah ibn Abbas’ın yukarıdaki açıklaması bunun en açık delilidir.

Bu durum herhangi bir nedenle asırlar boyu bilerek veya bilmeyerek karartılmış ve gerçek değiştirilerek (Kureyş sanki Mekke’de bulunan saygıdeğer bir kabile olarak) topluma sunulmuş ve bir şekilde “efkar-ı umûmiyeye” de kabul ettirilmiştir. Bu tespit zihinsel kavrayışın ilk yeni verisidir.

Özetle, Mekke’de siyasi ve ekonomik düzeni sağlayan, gelişmeleri kontrol eden, üyelerinin sayısı sınırlı ancak etkisi büyük olan, kararların üyelerin fikir çokluğu ile alındığı bir yapı oluşturulmuştu. Bu yapıda, herhangi bir üye alınan karara katılmasa bile uygulamanın karşısında olamayacağı ve kendisinden istenen desteği her durumda vermeyi vaat ettiği gibi temel prensipleri vardı. Diğer bir ifade ile Kureyş (günümüzün “kartel” uygulamalarının fazlaca bir benzeri) meydana getirilmişti.

Bu bölgede yapılacak her iş için, siyasi, ticari, sosyal ve hatta bölgeye sadece gezmek için gidilse bile (turistik faaliyetler), bu örgütün onayını veya en az bir üyesinin koruyuculuğunu almak gerekiyordu. Aksi halde bireyin hayat ve özgürlük hakkı tehlikeye girerdi.²¹ Bu adet aslında geçerliliğini asırlarca devam ettirip günümüze kadar sürdürülen bir Kureyş vergisidir ve bugün bile geçerliliğini hala korumaktadır. Günümüzde Suudi Arabistan’ı ziyaret etmek isteyen veya Hacca giden Arap olmayan kimselerden "kefil veya kefalet" bedeli adı altında alınan vergilerin bu prensibe dayandığı çok açık bir şekilde görülmektedir. Bu tespit zihinsel kavrayışın diğer bir yeni verisidir.

Söz konusu olaylara bütünüyle bakıldığında Hz. Peygamberin tebliğinin uzun uğraşmalara rağmen neden Mekke’de değil de Medine’de daha rahat ve hızlı inkişaf ettiğinin cevabı da kendiliğinden gözükmemektedir. Mekke’de çok iyi organize olmuş bu kurumun, hemen hemen bir site devleti²² gibi bir unsurun (Medine’de böyle bir organizasyon yoktur) yeni düşünce ve inanca karşı olan direnci tüm çabalara rağmen bir türlü

²¹ Saifur Rahman al-Mubarakpuri, *Ar-Raheeq Al Makhtum*, Dar-us-Salam, Riyadh, 2002, s. 16-19.

²² Adem Pak, *İslâm Öncesi Dönemde Mekke İdare Sistemi Ve Siyasetinin Oluşumu*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Cilt: 10, Sayı: 1, 2001, s. 182.

kırılmamıştı. İroni olarak aynı kurumun mensubu olan dedesinin koruyuculuğu yüzünden de Hz. Peygambere herhangi bir kötülük yapamamışlardı.²³ Bu tespit de çalışmamızın diğer bir yeni verisini oluşturmaktadır.

Kureyş, Arapların İslam öncesi geleneklerine²⁴ uygun olarak bölge halkı üzerinde tam bir otorite tesis etmiştir. Mekke'nin etrafındaki diğer kabileler de kısmen kuvvet yoluyla sindirilmiş veya Kureyş Örgütü tarafından yüksek faiz oranlarıyla borçlandırılarak kontrol altına alınmıştı. Ancak bağımsızlıklarına düşkün olan veya artık ödeme gücü kalmayıp duruma itiraz eden ve baş kaldıran bazı kabileler tamamen ortadan kaldırılıyor ve varlıkları ganimet adı altında Kureyş tarafından talan ediliyordu. Ekonomik değer taşıyan kızlar, gençler ve kadınlar borçlara mukabil köle olarak satılıyordu.²⁵ Bu vahşet öylesine acımasızca uygulanıyordu ki bazen Kureyş'in yağma yapmadığı bir tek gün bile olmuyordu.²⁶

Ancak Mekke'nin tarihi boyunca kutsal bir yer olması dolayısıyla hacıların sürekli gelmesinin de sağlanması gerekmektedir. Bazı nedenlerden dolayı²⁷ puta tapıcılığın çok yaygın olduğu Mekke'de çeşitli putlar bulunmakta ve bunları ziyaret etmek için birçok kimse Mekke'ye gelmekteydi. Bu hacılar aynı zamanda beraberlerinde bir çok değerli hediye getiriyor ve bunları Kabe'de heykelleri bulunan kendi Tanrılarına sunup inançlarına göre onlara ibadet ediyorlardı. Kureyş'in organizatörleri görünüşte tüm Tanrılara veya putlara eşit mesafede duruyorlar ve hepsine aynı saygıyı duyuyorlardı. Gerçekte ise Kureyş'in organizatörlerinin saygı duyduğu esas şey hacıların getirmiş olduğu çok değerli hediyelerdi. Bu hediyeler organizatörlerin arasında belli bir sistem içinde paylaştırılıyordu. Kureyş için vazgeçilmez olan bu hediyeler sayesinde organizatörler sermayelerine de sermaye ekliyorlardı.²⁸

²³ D. S. Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, The Knickerbocker Press, New York, 1905, s. 122-123.

²⁴ Majid Khadduri, *War and Peace in the Law of Islam*, The Johns Hopkins Press, Baltimore, 1969, s.21-22.

²⁵ Philip K. Hitti, *History of Arabs*, MacMillan, London, 1946, s. 87-93.

²⁶ Mevlânâ Abdurrahman Câmî. *Şevahidü'n-Nübüvve* (Peygamberlik Müjdeleri), çev. Abdülkadir Akçiçek, Bedir Yayınevi, İstanbul: 1976, s. 43.

²⁷ Ramazan Boyacıoğlu, "Hz. Muhammed'in Vahiy Öncesi Dönemi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*", Cilt V. Sayı I, s.7-8.

²⁸ Adem Pak, *İslâm Öncesi Dönemde Mekke İdare Sistemi Ve Siyasetinin Oluşumu*,

Herhangi bir savaşın devam etmesi, hacca gelenlerin sayısının azalması veya gelişlerin aksaması dolayısıyla ticaretin de azalması gibi sonuçları doğurması kaçınılmazdı. Bu hatırı sayılır gelirlerden mahrum kalmak istemeyen Kureyş organizatörleri haccın yapılabilmesi ve hacıların gelişinin kesintiye uğramaması için yılın dört ayını barış ayı olarak kabul etmişlerdi. Bu aylar "haram aylar" olarak isimlendirilmiştir. Böylece zenginliklerine zenginlik katmaya devam etmek mümkün olacaktı. Diğer bir ifade ile "kutsal barış ayları" aslında "kutsal gelir ayları" ifadesi ile aynı anlama gelmektedir. Ancak Kureyş kural koyan olduğu için gerektiğinde otoriteye karşı gelenleri veya borç ödemelerini yapmayanları cezalandırmak için haram aylarda da savaşmaktan kaçınmazdı zira bu savaşlar Arap toplumunun bir sosyal karakteri haline gelmişti²⁹. Bu savaşlar Kureyş'in şeref ve namus meselesi haline gelmişti.³⁰ Bu aylarda yapılan harplere de "fıcar"³¹ adı verilirdi.

Kureyş'in geleneksel baskı metotlarından vazgeçmeyen organizatörleri halkı kontrol etmek için ise ellerindeki en büyük güç olan finansman imkânlarını her fırsatta kullanmaktaydılar. Tüm Mekke halkını (tacirleri, çiftçileri ve ihtiyaç sahiplerini) şu veya bu sebeple, bazen de zorla yüksek faizle rle (Arapça Yarbı) kendilerine borçlandırdılar. Borcunu zamanında ödeyemeyenlere ilave ödemeler tahakkuk ettirdiler. Bunlardan ayrıca ilave teminat da aldılar.³² Kısaca, artık bölgede yaşayan ve Kureyş'e borçlu olan herkes bir nevi onlar için çalışır hale getirilmiş bir köle durumundaydı.

Böylece artık yapılacak son bir iş kalmıştı: Hüküm sürdükleri bölgeyi kendilerine uygun şekilde tanımlamak. Bu ismi bulmak onlar için zor olmasa gerekti. Doğal olarak kendilerine atalarından kalan ortak adlarını verdiler; Arabistan. Diğer bir ifade ile "Deve Çobanlarının Ülkesi". Neticede, bir çıkar grubu olan Kureyş Örgütü Hz. Peygamber'den bir kaç asır evvel Arabistan'da Mekke merkezli bir yönetim sistemi kurup toplumu

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Cilt: 10, Sayı: 1, 2001, s. 178.

²⁹ Cafer Acar, *Cahiliye'de Ve Risalet Döneminde "Savaş" Olgusu*, A.Ü. S.B.E. Doktora Tezi, 2007, s. 86

³⁰ Mevlânâ Şibli Numanî. *Siretü'n-Nebi* (Son Peygamber Hz. Muhammed), çev. Yusuf Karaca, : İz Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 131

³¹ Mevlânâ Abdurrahman Câmî. *Şevahidü'n-Nübüvve* (Peygamberlik Müjdeleri), çev. Abdülkadir Akçiçek, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1976, s.137

³² Ahmed El Ashker and Rodney Wilson, *Islamic Economics: A Short History*, Brill, Lieden, 2006, s. 22-24

kendi çıkarları doğrultusunda gayet başarılı bir şekilde yönetmekteydiler.

Kız Çocuklarının Diri Olarak Gömülmesi

Böyle bir toplumda yaşayan bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmek için Kureyş Örgütüne olan bağımlılıkları göz ardı edilemez bir gerçektir. Yaşamak için örgüt üyelerine yüksek faizli borçlanmalardan dolayı sürekli bedel ödemek Mekke halkının artık bir kaderi olmuştu. Bedel ödendiği sürece hayat sorunsuz devam edebilirdi. Ancak ya herhangi bir birey bedel ödeyemeyecek duruma gelirse ne olacaktı?

Kureyş Örgütüne bedel ödememenin cezası çok ağırdı ve hiç bir bireye merhamet edilmez velev ki buna bir üye kefil olana kadar. Eğer hala kalmışsa tüm varlığına el konulur. Bu borçlarını ödemeye yetmez ise erkek evlatları köle olarak satılırdı. Temin edilen miktar hala borcu kapatmak için yetersizse sıra teminatların³³ en pratik olanına gelir ve borçlu olanın kız çocuğuna el konulur. Bu şamadan sonra artık tahsilât yeni bir şekil alarak devam ederdi.

Burada bir parantez açıp asırlarca bir cahiliye dönemi adeti olduğu belirtilen kız çocuklarının küçükken diri gömülmesi hususunda şimdiye kadar kabul görmüş nedenlerin incelenmesinde yarar vardır.

Cahiliye döneminde Arapların; (1) kız çocuklarının bir utanç vesilesi olduğundan, (2) ailelerin kızlarını besleyemeyecek derecede fakir olduklarından, (3) bir takım dini yaklaşımlarından dolayı bu çocukları vahşice öldürdükleri konusunda Dini yayımların³⁴ ekserisi³⁵, tefsirler ve yakın zamanda yapılan akademik çalışmalar bile hemfikirdirler.³⁶ Türkiye’de müstesna bir yere sahip olan Elmalılı Hamdi Yazır’ın tefsiri de bu eserlerden birisidir.³⁷

Bir tarihçi olarak, bu olayda giriş kısmında zikredilen tüm unsurların mevcut olduğunu düşünerek ve ilk önce veriyi inceleyip doğru olup olmadığını kontrol ederek işe başlamak gerekmektedir. Bunun için,

³³ El Ashker and Rodney Wilson, *Islamic Economics: A Short History*, Brill, Lieden, 2006, s. 22-24

³⁴ Hammodah Abd al-Aati, *The Family Structure in Islam*, American Trust Publications, Plainfield, 1977

³⁵ Marc Bloch, *Tarihin Savunusu Ya Da Tarihçilik Mesleği*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: B.T. Yayınları, 1985, s. 102-103

³⁶ Faryal Abbas Abdullah Sulaimani, *The Changing Position Of Women In Arabia Under Islam During The Early Seventh Century*, A Thesis Submitted For The Degree Of Master Of Philosophy, University Of Salford, 1986, s.51-52.

³⁷ Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, C. VIII, Eser Neşriyat, İstanbul, 1982.

öncelikle cahiliye döneminde kız çocuklarının gerçekten öldürülüp öldürülmediğinin tespit edilmesi çok önemlidir. Bütün İslam tarihleri ve kaynakları cahiliye döneminde böyle bir uygulamanın yapıldığına dair ittifak etmişlerdir. Bu kaynaklara ilaveten, Müslümanlarca “mutlak doğru” olan Kur’an-ı Kerim’de bu olaya açık bir şekilde yer verilmektedir. Et-Tekvir Suresi’nde “Diri diri toprağa gömülen kıza hangi günah sebebiyle öldürüldüğü sorulduğunda (8, 9)”³⁸ diyerek bu olayı açıkça sorgulamaktadır.

Yine Kuran-ı Kerimde Nahl suresinde "Onlardan birine, kız müjdelendiği zaman öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir! (58)" ve "Kendisine müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. Onu, aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün! Bakın ki verdikleri hüküm ne kadar kötüdür! (59)" ayetlerinde³⁹ kız çocuklarının öldürülmesine işaret etmektedir. Bu durumda kız çocuklarının öldürülme olayının gerçekliği muhakkaktır. Fakat dikkat edilmesi gereken husus ise Kuran-ı Kerimde soru sorulmakta ancak cevap verilmemektedir.

İkinci adım, nedenlerin irdelenmesidir. İslam Tarihi kaynakları genelde yukarıda zikrettiğimiz üç ana nedenden dolayı kız çocuklarının öldürüldüğünü belirtmektedirler. Bunlardan ilki yani “kız çocuklarının bir utanç vesilesi olduğu” iddiasıdır. Bu tez sadece Arap toplumunda değil birçok medeni toplumlarda bile ciddi olarak ele alınması gereken bir konudur.

Kuvvetin önemli olduğu zaman dilimlerinde hem ekonomik hem de siyasi gücün sembolü olan bir erkek evlat sahibi olmak her toplumda ve her dönemde (modern dönemler de dahil) tabii ki çok önemli ve sıklıkla arzu edilen bir durumdur. Fakat bu kız çocuklarının bir utanç kaynağı olduğu anlamına gelemez. Bir şeyi çok arzu ederek istemek diğerini tamamen reddetmeyi veya ortadan kaldırmayı gerektirmez. Kız çocuklarının utanç kaynağı veya ikincil öneme sahip olduğundan dolayı sürekli öldürüldüğüne dair tarihte ispat edilmiş bir olay yoktur. Fakat yine Kuran-ı Kerimde Nahl Suresinde "Onlar, kızların Allah'a ait olduğunu iddia ediyorlar. Haşa! Allah bundan Münezzehdir. Beğendikleri de (erkek çocuklar) kendilerinin oluyor (57)" ve yukarıda zikredilen 59. Ayetinde erkek çocuklarının Huza ve Kinane kabileleri⁴⁰ için bir kibir kaynağı ve kız çocuklarının ise kibirlenmelerine vesile olamadıkları için bir öfke ile cezalandırıldıkları

³⁸ Hayrettin Karaman, Ali Özek, Kuran-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2007, s.585

³⁸ Ibid, s.272

⁴⁰ Ibid, s.272

bildirilmektedir.

Bu tutumun genel olarak kabul görüp görmediğinin en açık delili ise olayın demografik olarak incelenmesidir. Böyle bir olayın gerçekten meydana gelmesinin bölgede bir “nüfus bozulmasına” yol açması muhakkaktır. Sürekli ortadan kaldırılan bir kadın nüfusun yokluğunda doğal nüfus artışı oranında bir bozulma meydana gelmesi, durması, gerilemesi ve bunun da kaynaklar tarafından zikredilmesi kaçınılmazdır. Dünyada veya söz konusu bölgede böyle bir olayın vuku bulduğuna dair hiç bir kaynak yoktur.

Ayrıca, burada şu noktanın da dikkate alınması gerekmektedir. Bölgeye ait böyle bir katliamın sadece Mekke ile bağlantılı olarak zikredilmesi bölgenin diğer şehirlerinin tarihi kaynaklarında yer almayışı dikkate şayandır. Aynı kültürü paylaşan toplumların benzer uygulamaları yapması ve olayların bir paralellik göstermesi gerekmektedir. Oysa Yemen’de, Irak veya Suriye’de böyle bir uygulamanın tarihi kayıtları bulunmamaktadır. Aynı şekilde Mısır, Yunan ve Pers kaynaklarında da böyle bir kayıt bulunmamaktadır.

Bunlara ilaveten, cahiliye döneminde kadının toplumdaki statüsünü bir hayli etken olduğunu belirten araştırmacılar da vardır. Hz. Peygamber’in nübüvvetinden önceki döneminde, bütün bu varsayımları adeta yalanlarcasına Mekke toplumunun önde gelenleri arasında eğitim görmüş, sosyal hayatta etkin kadınlar da bulunmaktaydı. Hz. Peygamberin ilk eşi ve bir tüccar olan Hz. Hatice, Hz. Ömer’in kız kardeşi ve ilk Müslümanlardan olan Fatıma bu kadınlardandır. Ebu Süfyan’ın kız kardeşi Ümmi Cemil ve Karısı Hind, Ebu Cehil’in gelini Ümmü Hakim gibi birçok kadın ise nübüvvetten sonra muhaliflerin ön saflarında bizzat Hz. Peygambere karşı savaşımıştır. O zaman bu kız çocuklarının varlığı ve konumları nasıl açıklanmalıdır? Neden utanç kaynağı olmalarına rağmen bu kızlar diri olarak gömülmemişlerdir? Hem de bu kızlar nasıl oluyor da Kureys Örgütünün ileri gelen ailelerinin diğer bir ifade ile şereflerine daha çok düşkün olan kimselerin kızları olmalarına rağmen hayatta kalabilmişlerdir? Bu kadınlar nasıl bir orduyu harekete geçirecek kadar sosyal hayatta söz sahibi ve güçlü oluyorlardı?

Bu veriler ışığında şu sonuca ulaşmak mümkündür; Cahiliye döneminde kız çocukları (aşırı putperestler hariç) herkes için birer utanç kaynağı değildirler ve öldürülmeleri için ortada başka nedenler olmalıdır. Yukarıda belirtilen 2 ve 3 numaralı nedenlerin tarihte bazı uygulamalara rastlandığından kısmen doğru olduğu kabul edilir fakat bu noktalardan

hareketle bir genelleme yapılması mümkün değildir. Özetlenirse, bölgedeki kız çocuklarının yaygın olarak öldürülmesi büyük bir olasılıkla kültürel veya dini bir yaklaşımdan kaynaklanmamaktadır. Sonuç olarak kız çocuklarının diri diri gömülmesinin nedeni Mekke’de çok sıklıkla başvurulan zoraki ve yaygın bir uygulamada aranması gerekmektedir.

Bir kız çocuğundan babasının borcu nasıl tahsil edilir? Bu sorunun cevabı aynı zamanda kız çocuklarının gerçekte neden diri diri gömülerek katledildiklerinin de cevabı olacaktır. Mekke’nin sıklıkla ziyaret edilen bir yer olduğunu daha önce belirtilmişti. Buna bir de Mekke civarında kurulan panayırlar ve pazarlar eklenince oldukça büyük bir insan topluluğunun aynı zamanda aynı mekânı paylaştığı ortaya çıkar. Bu topluluk kendilerine sunulan tüm hizmetleri bedeli mukabilinde almaya hazır olan ekonomik değeri yüksek bir topluluktur.

Kureyş örgütü bu topluma sunulacak en karlı ve zahmetsiz tahsilat yöntemini yine bulmuştur; Borçlarına mukabil el koydukları kızları burada kullanmak (bu kızların yaşları hakkında da ayrı bir çalışma yapmak gerekmektedir). Tarihi kaynaklar bizlere bu panayırlarda kurulan “fuhuş çadırlarında” çalışan/çalıştırılan kimselerden bahseder. Ancak hemen hemen bütün kaynaklar (modern zamanın kaynakları dahil) burada çalışan/çalıştırılan kimselerin kim olduğuna dair detaylı bir şekilde bahsetmezler. Kaynaklar söz konusu kadınların yaptıklarını bir meslek olarak algıladıklarını veya efendisi tarafından satılan cariyeler olduklarını söyleyerek konuyu geçiştirirler. Ancak burada çalışanların fakir ailelere mensup oldukları yapılan akademik çalışmalarda tespit edilmiştir.⁴¹

Büyük ihtimalle burada çalışan/çalıştırılan kimselerin (efendileri tarafından satılan cariyeler hariç) önemli bir bölümü babasının borcunu ödemek zorunda olan kızlardır. Normal zamanlarda Mekke’de satılan bu kızlardan borçların daha hızlı tahsil edilebilmesi için arz talep eğrisinin en zirve noktasını oluşturan panayırlar kaçırılmaz bir fırsattı. Zira birim zamanda elde edilecek en yüksek geliri temin etmek mümkündü.

Böyle bir durumda acaba panayırlarda satılan kimselerin ve onların yakınlarının psikolojik durumları nasıl olabilirdi? Ana babalarının, yakınlarının ve diğer arkadaşlarının (kısaca toplumun) gözü önünde satılan kızların bu durumu herhalde tahammülün ötesinde içler acısı olsa gerek.

⁴¹ Faryal Abbas Abdullah Sulaimani, *The Changing Position Of Women In Arabia Under Islam During The Early Seventh Century*, A Thesis Submitted For The Degree Of Master Of Philosophy, University Of Salford, 1986, s.27-28.

Hele hele kızlarının bu hale getirildiğini, O'nun her gün adeta ölüp ertesi gün yeniden insanlara satıldığını görmek onların bu duruma gelmesine sebep olan bir baba için her şeyden beter olsa gerektir.

Bu durumda Kureyş örgütüne borçlu olan ve bu borcun faizlerinin altında ezilip artık hiçbir şekilde borcunu ödeyemeyen babaların psikolojik çöküşleri sonucunda eğer kızları varsa yapacakları tek şey kalıyordu; Kureyş'e verip fahişe yapılmasını görmektense kızlarını merhameten öldürmek. Bu uygulama bir babanın başvurmuş olduğu son çare olarak göz önüne çıkmaktadır.

Sonuç olarak bütün bu verilerin ışığı altında tespit edilen nokta şudur; Kız çocuklarının öldürülmesinin esas nedeni kesinlikle kız çocuklarının toplumda bir utanç vesilesi sayıldığından dolayı değildir. Bunların Kureyş Örgütü tarafından vahşi bir şekilde sömürülmesine engel olamayan ve kızlarının gördüğü muameleye gönlü de razı olmayan bir babanın başvurmuş olduğu son çare olmalıdır. Bunu teyit eden en önemli delil de yine Kureyş Örgütü'nden gelmektedir. Zira bir Kureyş Örgütü üyesinin kız çocuğunu öldürdüğüne dair hiç bir delil yoktur.

Bu gerçek asırlar boyu gizlenmiş ve değiştirilerek topluma yanlış aktarılmıştır. Bunun inandırıncı olması için de bir takım sahte verilerle desteklenmeye çalışılmıştır. Bu çabaya en güzel örnek de Hz. Ömer'in kendi kızını diri olarak toprağa gömmesi olayıdır. Halbuki Hz. Ömer'in bu tavrı göstermesi için ortada herhangi bir neden yoktur. Zira kendisi Mekke'nin ileri gelenlerinden ve Kureyş Örgütü'nün bir üyesidir. Cahiliye döneminde bile adaletiyle nam salmıştır. Kimseye de borçlu değildir. Toplumun en şerefliyelerinden birisidir. En önemli delil ise daha sonraları Hz. Peygamberin eşi olacak olan kızı Hafsa hayattadır. Hafsa validemizin doğumu cahiliye adetlerinin uygulandığı günlerde vuku bulmuştu. Dolayısıyla böyle bir uygulamada O'nun da hayatta olmaması gerekmektedir. Asırlarca bu yalanın söylenmesindeki tek neden "yanlış bilginin" doğru gibi algılanmasında toplumun daha kolay ikna edilmesinin sağlanmasıdır. Böylece esas neden kimse tarafından araştırılmayacak ve Kureyş'in zulümlerle kararan defteri beyaz gösterilmeye devam edilecekti ve zaten böyle de olmuştur. Bu tespit de çalışmamızın diğer yan ürünü olmaktadır.

Elde edilen bu ekonomik potansiyeli açıklayıcı veriler ışığında şu tespit yapılması da mümkündür. Hz. Peygamberin Mekke'de yapmış olduğu tebliği asırlardır Hak din İslam ile Putperest müşriklerin mücadelesi

olarak bir “din” sınırları içerisinde anlatıla gelmiştir.⁴² Oysa ortada olan mücadele “din mücadelesi” değildir. Zira Kureyş Örgütü’nün çok ciddi bir din taassubu yoktur ve yukarıda da belirtildiği gibi herkesin Tanrısı ile iyi geçinen bu örgüt pekala da Hz. Peygamberin dini ve Tanrısı ile de barış içerisinde yaşayabilirdi. Buna ilaveten, örgütün ileri gelenlerinin Hz. Peygambere “bir yıl biz senin Tanrına tapalım...” diye götürdükleri teklifte onların tepkilerinin dine karşı olmadıklarını gösteriyordu.⁴³ Ancak gerçekte mesele bir “din” meselesi değil bir “sistem” meselesiydi.

Hz. Peygamberin vazettiği faizin kaldırılması, fakirlere sadaka verilmesi, kölelerin azat edilmesi, kadın ve cariyelerin fuhşa zorlanmamaları gibi konular Kureyş Örgütü’nün üyelerini can damarlarından vuruyordu. Örgütün ileri gelenlerinden olan Ebu Süfyan’ın ifadesi ile; “Şerefim devenin sırtındaki mallardadır” anlayışı sistemin bütün üyelerinin ortak paydalarıydı. Devenin sırtındaki mallann kaynağı ise toplumun sömürülmesinden geçiyordu. Burada, Kur’an-ı Kerim’in olayın nedenini sorgulamasının önemine bir kere daha dikkat edilmelidir.

Hz. Peygamber’in tebliğinin ne anlama geldiğini çok iyi kavrayan Kureyş’e göre bunu kabul etmek kendilerinin hayat damarlarının kesilmesiyle aynı anlama geliyordu. Bu yüzden Kureyş Örgütü muazzam bir karşı direnç göstererek Hz. Peygamber’in tebliğini engellemek için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır. Söz konusu örgüt üyeleri, bu fikirleri benimseyenlere işkence yapmak dahil olmak üzere gerekli tüm önlemleri alarak Hz. Peygamberin fikir ve uygulamalarının Mekke’de yeşermesine ve yayılmasına kesinlikle müsaade etmemişlerdir.

Bu gerçekte de asırlar boyunca değiştirilmiş aradaki mücadele Hak dini tebliğ eden Hz. Peygamber ve putlarını savunan müşrik Mekkeliler arasında geçen sanki bir “din” mücadelesiymiş gibi toplumdaki topluma aktarılmıştır. Buradaki amaç yine Kureyş’i yaptığı kötülüklerin örtülmesinden ibaret olsa gerek. Eğer Kur’an-ı Kerim kız çocukların diri olarak gömülme olayını zikretmemiş olsaydı Kureyş’in artçıları belki bu olayın şeklini değiştirmeyi de başarabileceklerdi. Bu da en önemli son tespitimiz olmaktadır.

⁴² Mevlânâ Şibli Numanî, *Siretü'n-Nebi* (Son Peygamber Hz. Muhammed), çev. Yusuf Karaca, : İz Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.33-148-149

⁴³ Hodgson, Marshall G.S., *İslam'ın Serüveni*, çev. Ahmet Demirhan, C. 1, İz Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 169.

SONUÇ

Tarihi olayların metodolojik bir incelemeye tabi tutulduğunda doğru gibi aktarılan bilgilerin bile gerçeklerden ne kadar uzak olduğunun ortaya çıkarılması mümkündür. Elde yeterli veri bulunmasa bile veya mevcut veriler bilerek değiştirilmiş olsa bile bir metodolojik inceleme sonucu doğruya ulaşmak mümkün olmaktadır. Bu tespit edilen yeni doğrunun çoğu kez mevcut verilerle ciddi bir şekilde çatışması sürpriz olmasa gerekir.

Bunun örnekleme, metodolojik incelemeye tabi tutulan cahiliye döneminde kız çocuklarının diri olarak toprağa gömülmesi olayının izah edilmesinde gerçek söylenenin tam aksine çok açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Asırlardır iddia edildiği gibi kızların diri olarak gömülme hadisesinin esas nedeni bir kız evlada sahip olmanın bir utanç vesilesi veya ailelerin fakirliklerinden dolayı çocuklarına bakamayacakları veya kızlarını melek olarak Tanrıya adadıkları gibi dini duygulardan dolayı olmadığı açıkça ortadadır.

Kız çocuklarının diri olarak toprağa gömülmesinin esas nedeninin ise o zaman diliminde Mekke’de yönetimi elinde bulunduran Kureyş Örgütü’nün benimsediği yönetim sistemi ve uyguladığı zalim ekonomik kurallardır. Bu kuralların karşısında çaresiz kalan babaların kızlarını öldürmeleri ise onları Kureyş Örgütü’ne teslim etmemek için başvurdukları son bir çare olması ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

1. Acar, Cafer. Cahiliye’de Ve Risalet Döneminde “Savaş” Olgusu, A.Ü. S.B.E. Doktora Tezi, 2007
2. Ahmed El Ashker and Rodney Wilson, Islamic Economics: A Short History, Brill, Lieden, 2006
3. Bloch, Marc. *Tarihin Savunusu Ya Da Tarihçilik Mesleği*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: B.T. Yayınları, 1985
4. Boyacıoğlu, Ramazan. "Hz. Muhammed'in Vahiy Öncesi Dönemi", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt V. Sayı I
5. Chomsky, Noam. Yalanlar ve Gerçekler, çev. Selen Göbelez, Sarmal Yayıncılık, İstanbul, 2002

6. Elena, Torou. "Capturing The Historical Research Methodology: An Experimental Approach", 2nd International Conference of Education, Research and Innovation, (Madrid/Spain-2009 sunulan tebliğler)
7. Esposito, John L. Islam: The Straight Path, Oxford: Oxford University Press, New York 1988 (1st edition)
8. Faryal Abbas Abdullah Sulaimani, The Changing Position Of Women In Arabia Under Islam During The Early Seventh Century, A Thesis Submitted For The Degree Of Master Of Philosophy, University Of Salford, 1986
9. Hammodah Abd al-Aati, The Family Structure in Islam, American
10. Herman, Edward S. Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media, Pantheon Books, New York, 2002
11. Hisham Ibn Al-Kalbi, The Book of Idols (Kitab Al-Asnam), ter. Nabih Amin Faris, Princeton University Press, 1952.
12. Hitti, Philip K. History of Arabs, MacMillan, London, 1946
13. Hodgson, Marshall G.S. İslam'ın Serüveni. çev. Ahmet Demirhan, C. 1, İz Yayıncılık, İstanbul, 1995
14. Mahoney, James. Comparative-Historical Methodology, Annual Review of Sociology, Vol. 30, August 2004
15. Majid Khadduri, War and Peace in the law of Islam, The Johns Hopkins Press, Baltimore, 1969
16. Margoliouth, D. S. Mohammed and the Rise of Islam, The Knickerbocker Press, New York, 1905
17. Mevlânâ Abdurrahman Câmî. Şevahidü'n-Nübüvve (Peygamberlik Müjdeleri), çev. Abdülkadir Akçiçek, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1976
18. Mevlânâ Şibli Numanî. Siretü'n-Nebi (Son Peygamber Hz. Muhammed), çev. Yusuf Karaca, : İz Yayıncılık, İstanbul, 2005
19. Pak, Adem. İslâm Öncesi Dönemde Mekke İdare Sistemi Ve Siyasetinin Oluşumu, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Cilt: 10, Sayı: 1, 2001
20. Saifur Rahman al-Mubarakpuri, Ar- Raheeq Al Makhtum, Dar-us-Salam, Riyadh, 2002
21. Şimşek, Şevket. Hadis Kültüründe Ganimet, A.Ü., S.B.E., Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007
22. Tayeb El-Hibri, Parable and Politics in Early Islamic History,

Columbia University Press, New York, 2010

23. Uzun, Hakan. Tarih Bilimi ve Tarihte Nedensellik, G.Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt7, Sayı1, 2006
24. Ünver, Doç. Dr. Mustafa. "Kur'ân'ı Siyakla Anlamak", "Yeni Ümit Dini İlimler ve Kültür Dergisi", 2009, sayı 83
25. Von Grunebaum, G. E. Classical Islam: A History 600-1258, New Jersey, Foruth Paperback Printing, 2009
26. Yazır, Muhammed Hamdi. Hak Dini Kur'an Dili, C. VIII, Eser Neşriyat, İstanbul, 1982.